

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4

2026

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTONDA RAQAMLI TO'LOV INFRATUZILMASINI SHAKILLANISHI VA RIVOJLANISH DINAMIKASI: TARIXIY, ILMIY HAMDA BOZOR TAHLILI	32
A.A. Akbarov, X.R. Aliyev	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TASHKIL ETISHNING ME'YORIY-HUQUQIY ASOSLARI VA ULARNING IQTISODIY AHAMIYATI.....	42
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich	
TURIZM KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA MOLIYAVIY AKTIVLARINING ROLI.....	47
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK SOLIQLAR VA TO'LOVLAR TIZIMI TAHLILI	53
Sadullayev Rasulbek Palvanbayevich, Abdolnizozov Murodbek Madiyarovich	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA IJTIMOYIY HIMOYA TIZIMINI MOLIYALASHTIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR VA TIZIMGA KIRITILAYOTGAN O'ZGARISHLAR.....	59
Kasimova Gulyar Axmatovna, Aripova Kamola Botir qizi	
MINTAQAVIY RIVOJLANISHNI KOMPLEKS BAHOLASH VA PROGNOZLASHDA EKONOMETRIK VA SUN'IY INTELLEKT USULLARINING INTEGRATSIYASI	64
Namazov Gafur Shokulovich	
BALIQCILIK SUBYEKTLARINI RIVOJLANTIRISHDA DUNYO MAMLAKATLARINING O'RNI	69
Beglayev Uchqun Xurramovich	
KAMBAG'ALLIK FENOMENINING IJTIMOYIY-IQTISODIY VA NAZARIY-KONTSEPTUAL ASOSLARI	75
Musulmonova Shahlo Nasriddinova	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA HISOB VA BIZNES JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY YO'NALISHLARI	81
Artikova R.A.	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DIVIDEND TO'LASH QOBILİYATI KOEFFITSIYENTINING MAQBUL ORALIG'INI ANIQLASH VA UNING INVESTITSION SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	88
Ibragimov G'anjon G'ayratovich	
STRATEGIES TO RAISE AWARENESS OF NATURAL POLLUTION AMIDST RISING POPULATION DENSITY AND GDP PER CAPITA IN UZBEKISTAN	93
Axliddin Aroplitdinovich Valiyev, Askarov Farhod Rakhmatovich	
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ESG-ОРИЕНТИРОВАННОМ РАЗВИТИИ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ.....	99
Айматова Фарида Хуразовна	
KORXONALARDA INVESTITSION FAOLIYATINI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI.....	107
Shukurillaev Jahongir Botir o'g'li	
DEHQON XO'JALIKLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHDA KREDITLAR MIQDORINI DIFFERENSIYALLASHTIRISH: NAZARIY VA AMALIY YONDASHUVLAR	113
Xakimov Zafar Ibragimovich	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI	118
Tadjimirzayev Anvar Abduvoxidovich, Batirova Raxima Abdujabborovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA HUDUDIY MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	124
Muhammadieva Nodira	
SUN'IY INTELLEKT DAVRIDA HUDUDIY RIVOJLANISHNI STATISTIK HISOBLASH METODOLOGIYASINI QAYTA BAHOLASH MEZONLARI (SCOPUS VA WEB OF SCIENCE DA INDEKSLANGAN ILMIY NASHRLAR TAHLILI ASOSIDA).....	131
Santjar Abdumurodovich Sattorov	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIY-IQTISODIY OMILLARI VA ISTIQBOLLARI	139
Allamuratova Perida Maxsetbaevna	

XORAZM VILOYATIDA AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING ROLI VA AHAMIYATI	144
Ro'zmatova Farahongiz Bekmurotovna, Yarmetova Nargiza Shiximbayevna	
MAHALLIY VA XALQARO TURIZM BOZORIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH OMILLARI, TAMOIYILLARI VA MEKANIZMLARI	152
Alikulov Samar Abdurashidovich	
TRANSPORT XIZMATLARINING SOHALAR BO'YICHA TAQSIMOTI VA SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI TASNIFI	159
Karimova Shaxnoza Uktamovna	
RAQAMLI TO'LOVLAR VA O'ZBEKISTONDA KORPORATIV BOSHQARUV SHAFFOFLIGI	165
Ruziyeva Barno Yadgarovna	
ESG-ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПО ПРОИЗВОДСТВУ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВКИ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И МИРОВЫЕ ПРАКТИКИ	172
Ташпулатов Дильмурад Рустамович	
MAJBURIY IJRO HARAKATLARINI RAQAMLASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	177
Matmuratova Nasiba Azatovna	
OZIQ-OVQAT KORXONALARIDA KICHIK BIZNESNING RAQOBATBARDOSHLIGINI CHEKLOVCHI OMILLAR TAHLILI	181
Pulatov Abdulla	
INVESTITSION LOYIHALARNING IQTISODIYOTDA TUTGAN O'RNI VA ULARNI MOLIYALASHTIRISH ISTIQBOLLARI	185
Nazarov Aziz Avazovich	
ФИНАНСОВАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ	190
Тажибаева Кызларгул Ажиниязовна	
IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA O'ZBEKISTONDA SANOAT KORXONALARI FAOLIYATINI DIVERSIFIKATSIYALASHNING MAQSADLI PROGNOZ PARAMETRLARI	197
Omonova Nafisa Qahramon qizi	
MANAGEMENT STRATEGIES IN WOMEN'S BUSINESS: GENDER-SPECIFIC APPROACHES, INNOVATIVE MODELS, AND DIGITAL TRANSFORMATION	200
Ahrorova Asila	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARI INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI	207
Hakimova Oydina Abdulhamidovna, Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna	
INSON TARAQQIYOTI INDEKSI VA UNI ANIQLAB BERUVCHI KO'RSATKICHLARNING KORRELYATSION-REGRESSION TAHLILI	212
Tursunov Rasul Tairovich	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УЗБЕКИСТАНЕ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА НА МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ	218
Эргашева Феруза Насруллаевна	
ENHANCING THE METHODOLOGICAL FRAMEWORK FOR THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM VILLAGES IN UZBEKISTAN	226
Khudaynazarova Dilorom Khayrullaevna	
THE ROLE OF INNOVATION IN ENSURING COMPETITIVENESS IN THE GREEN ECONOMY	231
Musadjanova Nargiza Abduvoxid qizi	
O'ZBEKISTONDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA INGLIZ TILINING O'RNI VA SAMARADORLIGI	238
Saodat Sadriddinova	
OLIY TA'LIMDA CHET TILLARNI O'QITISH UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH	243
Saida Xabibullayeva	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИСКАЛЬНЫХ МЕХАНИЗМОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	247
Исматиллаева Роза Тухтамуратовна, Тураева Сурия Тельмановна	

INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA PAXTA-TO'QIMACHILIK KLASTERINING QIYMAT YARATISH UZLUKSIZ ZANJIRIDA AGROSERVIS XIZMATLARI KO'RSATISHNI TAKOMILLASHTIRISH	252
Kudratova Iroda Turdibayevna	
QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYOTIDA DIVERSIFIKATSIYANING AHAMIYATI	257
Nurullayeva Raushan Koptleuovna, Nurimbetov Timur Uzaqbergenovich	
FIZIKA UMUMIY KURSIGA NANOTEXNOLOGIYA TUSHUNCHALARINI KIRITISHNING METODIK ASPEKTLARI VA KOMPONENTLARI	260
Sottarov Abduvali Umirqulovich	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK HISOBOTLAR VA ULARNING TUTGAN O'RNI.....	266
Sayfullayev Mexroj Sayfullayevich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	272
Rahmanova Sitara Bahodir qizi	
SANOAT KORXONALARIDA OPERATSION MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	277
Satvoldiyev Ulugbek Kamilovich	
IQTISODIY O'SISH DRAYVERLARINI RIVOJLANTIRISHDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MOLİYAVIY XAVFLARNI BOSHQARISH.....	283
Turopova Nigora Xolmurod qizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA INNOVATSION INVESTITSİYALASH VA MUQOBIL MOLİYALASHTIRISH MEXANIZMLARINI JORIY ETISH (SIRDARYO VILOYATI MISOLIDA)	286
Maxamadiyev Turg'unboy Jumabayevich	
O'ZBEKISTONDA XO'JALIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARI FAOLIYATINING ILMIY-METODOLOGIK ASOSLARINI RIVOJLANTIRISH.....	292
Valijonov Akmaljon	
IQTISODIYOTNING AGRAR SEKTORIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH: NAZARIY VA USLUBIY YONDASHUVLAR	296
Matrasulov Baxodir Erbutayevich	
O'ZBEKISTON MOLİYA TIZIMIDA MAHALLIY MOLİYANING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	303
Safarmurodova Marjona To'raqulovna	
МЕТОД ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО ТУРИСТИЧЕСКОГО ПАКЕТА	308
Наурызбаев Алиакбар Рустамович	
QASHQADARYO VILOYATI SANOATINI XUDUDIY TARKIBINI TAKOMILASHTIRISH YO'LLARI	311
Uralov Eliboy Omonovich	
INNOVATSION VA AN'ANAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA KO'CHAT YETISHTIRISHNING TAQQOSLAMA TAHLILI	316
Abdulfarmonov Farrux Faxriddinovich	
EKSPORT IMKONIYATLARI VA LOGISTIKA SAMARADORLIGINI SOLISHTIRISH.....	320
Safarova Muxabbat Radjabovna	
IJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI O'SISHI DINAMIKASI VA LIKVIDLIK KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK	324
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li	
KO'CHMAS MULKNI OMMAVIY BAHOLASHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI.....	331
Xushvaqtov Jasur Shuhrat o'g'li	
TURIZM XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI SUBYEKTLARDA MOLİYAVIY HISOBOTLARNI MHXS GA O'TKAZISHDA TRANSFORMATSIYA REJASINI ISHLAB CHIQUISH MASALALARI.....	339
G'afforov Ilhomjon Ilyosjonovich	
QURILISH SANOATI KORXONALARI DIVERSIFIKATSIYALASHUVINING IQTISODIY MEXANIZMLARI	343
Yembergenova Aynur Aydosbaevna	
KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISHDA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANISHNING NAZARIY JIHATLARI	351
Ulashova Zarnigor Botirali qizi	

KAPITAL BOZORI ORQALI MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA INVESTITSIYA JALB QILISHNING BELARUS TAJRIBASI	357
<i>Abduraxmanov Adham Raxmatullayevich</i>	
BARQAROR QISHLOQ XO'JALIGI AMALIYOTLARINI JORIY ETISHDA XULQ-ATVOR OMILLARINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	362
<i>Tadjiyev Abdusame Abduhamidovich</i>	
SANOAT KORXONALARIDA RISKLARNI BOSHQARISH TIZIMINI JORIY ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI	367
<i>Abduxamid Abdumalikovich Bektemirov</i>	
O'ZBEKISTONDA MEHMONXONALARNI MOLIYALASHTIRISH ORQALI JOYLASHTIRISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	373
<i>Xasanova Naimaxon Akmal qizi</i>	
SOLIQ YUKINI OPTIMALLASHTIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	381
<i>Jovliyeva Zuhra Chori qizi</i>	
SANOATNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA "YASHIL" INVESTITSİYALARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	386
<i>Ibragimov Zaxid Taxirovich</i>	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ АКТИВАМИ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ПРИМЕНЕНИЯ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНЫЙ БАНК РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	395
<i>Т.И.Бобакулов, Тухтамышева Гулнора Усмановна</i>	
AGRAR TARMOQQA JALB QILINAYOTGAN INVESTITSİYALAR SAMARADORLIGINI ISHLAB CHIQRISH FUNKSIYALARI YORDAMIDA EKONOMETRIK BAHOLASH.....	401
<i>Xatamov Ochildi Qurbonovich, Badalov Jamshid Jamolovich</i>	
IJARA OPERATSIYALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING KAMCHILIKLARI VA UZVIY TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	409
<i>Oripova Saodat Mirfotix qizi</i>	
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION SALOHİYATINI OSHIRISH.....	414
<i>Xolboyeva farangiz xayrulloevna</i>	
SUN'IY INTELEKT VA RAQAMLI VOSITALARNING TA'LIM JARAYONIDAGI O'RNI.....	419
<i>To'xtamisheva Dilrabo Shermonovna</i>	
MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORTINI KENGAYTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMLARI	424
<i>Kalenov K.T.</i>	
HUNARMANDCHILIK BRENDLARINING BOZOR OMILLAR TIZIMINI (MAHSULOT, NARX, TAQSIMOT, TARG'IBOT) TAKOMILLASHTIRISHNING USLUBIY ASOSLARI	428
<i>Ergasheva Aziza</i>	
NAMANGAN VILOYATI IQTISODIYOTIDA TARKIBIY O'ZGARISHLAR: HUDUDIY VA TARMOQ TAHLILI	436
<i>Tohirov Jahongir Muzaffar o'g'li</i>	
WATER HARVESTING FOR CLIMATE RESILIENCE IN UZBEKISTAN'S AGRICULTURE: OPPORTUNITIES, BARRIERS, AND POLICY RECOMMENDATIONS	445
<i>Kripa Mondal, Dr. Anita Banerjee</i>	
O'ZBEKISTONDA TABIIY VA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH ORQALI HUDUDIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI TA'MINLASH YO'LLARI	454
<i>Sattarov Abdusamat Umirqulovich</i>	
TO'QIMACHILIK KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	459
<i>Nasibboyev Fazliddin Sirojiddinovich</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI MONITORING QILISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF QILISH YO'LLARI	464
<i>Hamroyev Sherzod Axtamovich</i>	
SIRKULYAR IQTISODIYOT — IQTISODIY BARQARORLIKNING MUHIM OMILI	471
<i>Hasanov Sh. Sh.</i>	

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ИНСТРУМЕНТ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВУЗА.....	482
<i>Алиев Абдулазиз Исмаилович, Кахрамонова Азиза Шухрат кизи</i>	
TEMIR YO'L SOHASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	488
<i>Orifova Ximoyat Shovkat qizi</i>	
O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZMINI TASHKIL ETISH VA RIVOJLANTIRISHDA XALQARO TAJRIBADAN FOYDALANISH YO'LLARI.....	494
<i>Raximova Dilfuza Mirzakasimovna</i>	
O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA MILLIY HUNARMANDCHILIKNING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH VA EKONOMETRIK PROGNOZLASH	503
<i>Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna</i>	
MINTAQAVIY IQTISODIY O'SISHNI BAHOLASHDA EKONOMETRIK MODELLAR VA GEOSTATISTIK USULLARNI TAKOMILLASHTIRISH: SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA	509
<i>Sattorov Sanjar Abdumurodovich</i>	
XODIMLARNI MOTIVATSIYA QILISH VA ULARNING ISH FAOLIYATIGA TA'SIRI: O'ZBEKISTONDAGI KICHIK VA O'RTA BIZNES MISOLIDA	518
<i>Yuldashov Aziz</i>	
RAQOBAT MUHITIDA AVTOMOBIL SANOATI KORXONALARIDA BRENND STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH MEKANIZMLARI	522
<i>Boboyev L. Kadrxo'ja Djuraxodjeyevich</i>	
XODIMLARNI O'QITISH, QAYTA TAYYORLASH VA ISHSIZLARNI KASBGA YO'NALTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA MISOLIDA).....	528
<i>Sattorov Ramziddin Shovxiddin o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	533
<i>Yangiboyev Sardor Ernazar o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI RIVOJLANTIRISHDA CHIQUINDISIZ VA AYLANMA IQTISODIYOT TAMOYILLARINI QO'LLASHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	542
<i>Nabiyeva Nilufar Olim qizi</i>	
МАШИННОЕ ОБУЧЕНИЕ В ПРОГНОЗИРОВАНИИ РЫНОЧНЫХ ТЕНДЕНЦИЙ В УСЛОВИЯХ ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ	548
<i>Тен Марина Владимировна</i>	
РОЛЬ, СУЩНОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО МЕДИЦИНСКОГО СТРАХОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	555
<i>Каюмова Гузел Иброхимхановна</i>	
QURILISH KORXONALARIDA AKTIVLARNI TAN OLIISHNING XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISHNI O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	562
<i>Yahyojev To'liqin Ismatulla o'g'li</i>	
IQTISODIYOTNI RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK KORXONALARINI BOSHQARUV MEKANIZMLARI	566
<i>Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi</i>	
QURILISH KORXONALARIDA BOSHQARUV MUNOSABATLARI MAZMUNI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	572
<i>Toshimov Azizbek Hakimovich</i>	
RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDAGI KOMPANIYALAR KAPITALINI MAKSIMALLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	576
<i>Muradova Dildora Abdusalimovna</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARDAGI KREDIT RISKLARINI BOSHQARISHDA BAZEL III TALABLARI	581
<i>Norova Nozima Nabiyevna</i>	
ЦИРКУЛЯРНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ИНСТРУМЕНТ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ, МИРОВАЯ ПРАКТИКА И ПЕРСПЕКТИВЫ ВНЕДРЕНИЯ	588
<i>Алиева С.С.</i>	

KORXONALARDA SOLIQ HISOBINI TASHKIL ETISH VA UNING BUXGALTERIYA HISOBI BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGI	594
Mamadiyarov Dilshad Uralovich, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
HUDUDIY KORXONALARDA BIZNES JARAYONLARNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY BOSHQARUV MODEL VA TAMOYILLARINING AHAMIYATI	599
Azimova Maxfuza Rashidovna	
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА - ВАЖНЫЙ ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА	604
Пирназаров Шоназар Махтовович	
RAQAMLASHTIRISH JARAYONINING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	608
Saydullayev Azamat Jo'raqul o'g'li, Abdinazarov Suhrobbek Bekmurod o'g'li	
SINGAPUR VA JANUBIY KOREYADA BIZNES SUBYEKTLARINI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH.....	615
Nasriddinov Qobilbek Qurbonbekovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL ENERGIYAGA O'TISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	620
Hayitov Jamshid Xolboyevich	
LOYIHALARNI STRATEGIK REJALASHTIRISHDA BIG DATA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARI	625
Xamrayev Zuxritdin Abduraxmanovich	
LOYIHA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA LOYIHA JAMOASINING ROLI VA FUNKSIYALARI	629
Utemuratov Sadik Muratovich	
IQLIM O'ZGARISHI VA RESURLAR CHEKLANGANLIGI SHAROITIDA YASHIL TURIZM MODELLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TIZIMLI TAHLIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH	633
Rasulova Nigora Yusupovna	
ВЛИЯНИЕ КУЛЬТУРНЫХ РАЗЛИЧИЙ НА ПРОЦЕСС УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОММУНИКАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ПОДХОД.....	637
Латипов Ашур Али Рустам угли, Хамидов Далер Дилшодович	
ADAM SMIT IQTISODIY G'OYALARI VA ULARNING ZAMONAVIY IQTISODIYOTDAGI AHAMIYATI.....	641
Boymatov Xoliyor Qurbonovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT SIFATINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	646
Baytanov O'ralboy Miraqul o'g'li	
SOCIAL PROTECTION SYSTEM OF THE POPULATION IN THE CONDITIONS OF A TRANSFORMATIONAL ECONOMY.....	651
M. Sh. Rakhimova	
SANOATNI YASHIL TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH: XORIJIY TAJRIBA, SIYOSIY MEKANIZMLAR VA O'ZBEKISTON UCHUN AMALIY XULOSALAR	655
To'qumbetov Og'abek Shavkat o'g'li, Ruziyeva Dilobar Isomjonovna	
TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA AHOLI FAROVONLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	661
Bobayev Isroiljon Abdinabiyevich	
IMPROVING THE EFFECTIVENESS OF THE MAHALLA INSTITUTION IN THE TERRITORIAL GOVERNANCE SYSTEM: MODERNIZATION OF INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL MECHANISMS	666
Mirbabayev Farrukh Atkhamovich	
AHOLINI UY-JOY BILAN TA'MINLASHDA DAVLAT BUDJETI XARAJATLARI TAHLILI	674
Xannarov Komiljon Karimovich	
INVESTITSIYA KO'CHMAS MULKI HISOBINI TASHKIL QILISH VA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	681
Maxmudov Jamshed Ashrafovich	

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ko'chmas mulk obyektlari nafaqat moddiy resurs, balki barqaror daromad keltiruvchi muhim investitsiya vositasi sifatida tobora katta ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, investitsiya ko'chmas mulki korxonalar va tashkilotlarning uzoq muddatli aktivlari tarkibida alohida o'rin egallab, ularni samarali boshqarish, baholash va buxgalteriya hisobida to'g'ri aks ettirish masalalarini dolzarb etib qo'yimoqda. Shu bois, mazkur obyektlarning hisobini xalqaro standartlar, milliy me'yoriy hujjatlar hamda amaliy ehtiyojlar asosida tashkil qilish bugungi kunda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Investitsiya ko'chmas mulki hisobini yuritishda uning boshqa turdagi asosiy vositalardan farqli jihatlarini aniq belgilash, dastlabki va keyingi baholash usullarini to'g'ri qo'llash, daromad va xarajatlarni haqqoniy aks ettirish, shuningdek, moliyaviy hisobotlarda ochiqlik va ishonchlilikni ta'minlash muhim hisoblanadi. Amaliyotda esa investitsiya ko'chmas mulkini tasniflash, qayta baholash, amortizatsiya hisoblash yoki haqiqiy qiymat asosida aks ettirish bilan bog'liq ayrim muammolar uchrab turadi. Bu holat esa ushbu yo'nalishda hisob tizimini takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Mazkur ilmiy maqolada investitsiya ko'chmas mulki hisobini tashkil etishning nazariy va uslubiy asoslari tahlil qilinib, amaldagi hisob amaliyotidagi mavjud muammolar aniqlanadi hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takomillashtirish yo'nalishlari ishlab chiqiladi. Shuningdek, investitsiya ko'chmas mulkiga oid axborotlarning moliyaviy hisobotlarda haqqoniy va shaffof aks ettirilishini ta'minlash, xalqaro tajriba asosida hisob siyosatini takomillashtirish hamda boshqaruv qarorlarini qabul qilishda axborot sifatini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Natijada ushbu tadqiqot investitsiya ko'chmas mulki hisobini yanada samarali tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Xorijiy iqtisodchi olimlarning tadqiqotlari investitsiya ko'chmas mulkini to'g'ri tasniflash, haqqoniy o'lchash va moliyaviy hisobotlarda shaffof tarzda oshkor etish jarayonlarini yanada mukammallashtirishga xizmat qiladi. Natijada investitsion muhitda axborotning aniqligi va foydaliligi ortib, investorlarning ishonchi kuchayadi hamda bozorning barqaror rivojlanishi uchun qulay sharoit shakllanadi.

Iqtisodchi olimlar Karl A. Muller, Edvard J. Riedl va Torsten Sellhorn tadqiqotlarida ta'kidlanishicha, Yevropa ko'chmas mulk kompaniyalarida IAS 40 doirasida haqqoniy qiymat (Fair value – FV) ma'lumotlarini 2005-yildan boshlab majburiy oshkor etish bozor shaffofligini oshirgan va axborot assimetriyasini kamaytirgan. Ularning taqqoslash tahliliga ko'ra, majburiy ravishda FV oshkor qila boshlagan firmalarda bid-ask spreadlarining qisqarishi ixtiyoriy ravishda oshkor qilgan kompaniyalarga nisbatan sezilarli bo'lgan. Biroq, majburiy guruhda axborot assimetriyasi hanzu yuqoriroq darajada qolgan, bu esa majburiy FV baholarining sifat darajasi va ekspertiza kuchiga bog'liqligi bilan izohlanadi. Shunday qilib, FV modelini keng tatbiq etish axborot sifatini yaxshilash imkonini beradi, ammo natijadorlik baholash sifati va ishonchliligiga bevosita bog'liqdir. [1]

Quagli va F. Avallone tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda Yevropa REITlar va ko'chmas mulk kompaniyalarida IAS 40 doirasida haqqoniy qiymat (Fair value – FV) yoki tannarx (cost) modelini tanlash omillari tahlil qilingan. Mualliflar xulosasiga ko'ra, menejrlarning tanlovi nafaqat agentlik muammolarini kamaytirish (masalan, monitoring va shaffoflik ehtiyojlari), balki institutsional muhit va kontraktlashtirishdagi cheklovlar bilan ham chambarchas bog'liq. Ular qarz shartnomalaridagi bandlar, baholash xarajatlari va baholash infratuzilmasining mavjudligi tanlovga bevosita ta'sir qilishi mumkinligini ko'rsatadi. Empirik natijalar shuni anglatadiki, bozori faol va baholash infratuzilmasi rivojlangan yurisdiksiyalarda kompaniyalar FV modelidan kengroq foydalanadilar. Aksincha, haqqoniy qiymatni ishonchli aniqlash qimmat yoki murakkab bo'lgan sharoitlarda firmalar tannarx modelini qo'llashga moyil bo'ladilar. [2]

Igor Goncharov, Edvard J. Riedl va Torsten Sellhorn olib borgan tadqiqotlarda investitsiya ko'chmas mulkini haqqoniy qiymat asosida hisobga olishning audit xarajatlariga bevosita ta'siri aniqlangan: bunday yondashuv qo'llanilganda baholash jarayonlari murakkablashib, audit tekshiruvlari hajmi ham ortadi, ayniqsa ekspert baholariga tayangan holda qiymat belgilovchi tashkilotlarda tekshiruv yanada murakkablashadi va bu auditorlarning ko'proq vaqt hamda resurs sarflashiga sabab bo'ladi. Natijada audit xarajatlari oshadi, bu esa haqqoniy qiymat usuli nafaqat axborot sifatini yaxshilash, balki qo'shimcha moliyaviy yuk ham keltirishini ko'rsatadi. Shuning uchun IAS 40 doirasida model tanlashda "foyda-xarajat" muvozanatini hisobga olish amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi. [3]

Hans B. Christensen va Valeri V. Nikolaev olib borgan tadqiqotlarda bozor sharoitida, ya'ni regulyator talabi emas, balki bozor kuchlari hal qiladigan vaziyatlarda moliyaviy bo'lmagan aktivlar uchun haqqoniy qiymat usulini tanlash jarayoni tahlil qilingan. Ularning kuzatuvlariga ko'ra, amaliyotda haqqoniy qiymatdan foydalanish imkoniyati cheklangan bo'lib, tanlov asosan baholashning qanchalik ishonchli va arzon tarzda amalga oshirilishi, shuningdek operatsion natijalar haqida foydalanuvchilarga qo'shimcha ma'lumot bera olish

darajasi bilan belgilanadi. Xususan, likvid bo'lmagan va yuqori darajada noaniq aktivlarda, jumladan ko'chmas mulk sohasida, odatda tannarx asosidagi model qo'llanadi; haqqoniy qiymat esa baholash infratuzilmasi rivojlangan, monitoring talablari kuchli va foydalanuvchilar uchun qo'shimcha axborotning ahamiyati yuqori bo'lgan sharoitlarda samaraliroq hisoblanadi. [4]

Stefan Sundgren, Juha Maki va Antonio Somoza-Lopezning ilmiy izlanishlari shuni ko'rsatadiki, Yevropa ko'chmas mulk kompaniyalarida IAS 40 va keyinchalik IFRS 13 standartlari talab qilgan haqqoniy qiymat haqidagi izohlarning sifati bozor omillari bilan chambarchas bog'liq. Xususan, tahlilchilar tomonidan faolroq kuzatiladigan firmalarda bunday izohlar ancha batafsil va sifatli bo'ladi, bozor likvidligi past bo'lgan aksiyalarda esa haqqoniy qiymat bo'yicha yaxshiroq izoh berilishi narxlar o'rtasidagi tafovutni qisqartirishga yordam beradi. Bu natijalar shuni anglatadiki, izohlarning sifati yuqori bo'lsa, ularning o'ziyiq axborot assimetriyasini kamaytiradi va kapital bozorlarida tranzaksiya xarajatlarini pasaytiradi; ayniqsa investitsiya ko'chmas mulkida noaniqligi yuqori bo'lgan 3-daraja kiritmalari ko'p bo'lgan kompaniyalar uchun bunday izohlar alohida ahamiyat kasb etadi. [5]

Stella So va Malsolm Smith tomonidan olib borilgan tadqiqotda haqqoniy qiymat o'zgarishlarini foyda va zarar hisobotida aks ettirishning bozor bahosiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, haqqoniy qiymatdagi o'zgarishlar daromad va zarar hisobotida ko'rsatilganda bozor narxlar reaksiyasi ham qisqa muddatda, ham uzoq muddatda ancha kuchliroq bo'ladi va bu o'zgarishlarning rentabellik bilan bog'liqligi mustahkamroq namoyon bo'ladi. Ushbu kuzatuvlar haqqoniy qiymat o'zgarishlarini revalyatsiya rezervida cheklab qo'yishdan ko'ra, ularni daromad hisobotida e'tirof etish investorlar uchun ma'lumotning qiymatini oshiradi degan "taqdimotning ahamiyati" tezisini tasdiqlaydi. [6]

Michael E. Olante va Sandro boshchiligidagi mualliflar jamoasi Yevropa tajribasi misolida IAS 40 doirasida haqqoniy qiymat va tannarx modellari o'rtasidagi tanlovni ko'p omilli yondashuv asosida qayta tahlil qilgan. Ularning tadqiqotida menejerlar qarori bir vaqtning o'zida bir nechta omillar bilan izohlanadi: moliyaviy shaffoflik talablari, qarz shartnomalarida belgilangan majburiyatlar, soliqqa oid jihatlar, baholash infratuzilmasining xarajatlari va korporativ boshqaruv tizimining darajasi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, haqqoniy qiymat modelini tanlagan kompaniyalar odatda bozor bilan faolroq aloqada bo'ladi, tashqi baholovchi mutaxassis xizmatlaridan kengroq foydalanadi va haqqoniy qiymat bo'yicha izohlarni yanada batafsil taqdim etadi. Aksincha, baholash infratuzilmasi zaif yoki baholash natijalarining ishonchiligi past bo'lgan muhitda tannarx modeli ustunlik qiladi va amaliy jihatdan ko'proq qo'llaniladi. [7]

Torsten Sellhornning ilmiy maqolasida uzoq muddatli nomoliyaviy aktivlar, jumladan investitsiya ko'chmas mulkini haqqoniy qiymat asosida o'lchash masalasi foydalanuvchilar uchun ahamiyati, ishonchiligi va xarajat hamda foyda muvozanati nuqtayi nazaridan umumlashtirib tahlil qilinadi. Muallif mavjud dalillarni jamlab, likvidligi past aktivlarda haqqoniy qiymatdan olinadigan foyda asosan oshkor etishning sifati, tashqi ekspertlarning jalb etilishi va boshqaruvning samarali nazorati orqali ta'minlanishini qayd etadi. Shu bilan birga, yuqori noaniqlikdagi baholash kiritmalari (3-daraja) ko'pligi kuzatilgan hollarda audit va baholash xarajatlari keskin oshishi ta'kidlanadi. Xulosa sifatida, IAS 40 doirasida haqqoniy qiymatning "foyda-xarajat" profili institutsional muhitga juda sezgir bo'lib, u turli mamlakat va bozor sharoitlarida bir xil natija bermasligi ko'rsatiladi. [8]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda investitsiya ko'chmas mulki hisobini tashkil etish va uni takomillashtirish masalalarini yoritishda umumilmiy hamda maxsus tadqiqot usullaridan kompleks tarzda foydalanildi. Xususan, ilmiy bilishning tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash, guruhlash, kuzatish hamda tizimli yondashuv usullari asosida investitsiya ko'chmas mulkining iqtisodiy mazmuni, uning buxgalteriya hisobidagi o'rni va moliyaviy hisobotdagi aks ettirish xususiyatlari o'rganildi. Shuningdek, milliy va xalqaro buxgalteriya hisobi standartlari, me'yoriy-huquqiy hujjatlar, ilmiy adabiyotlar hamda amaliyotdagi mavjud yondashuvlar qiyosiy tahlil qilinib, investitsiya ko'chmas mulki hisobi bilan bog'liq nazariy va uslubiy masalalar tadqiq etildi.

Tadqiqot jarayonida investitsiya ko'chmas mulkini e'tirof etish, baholash, hisobga olish va hisobotlarda aks ettirish amaliyoti monografik hamda qiyosiy tahlil usullari orqali baholandi. Mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishda mantiqiy umumlashtirish, iqtisodiy tahlil hamda ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Shu asosda investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirishga oid ilmiy xulosalar shakllantirilib, ularni amaliyotga joriy etish imkoniyatlari asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Investitsiya ko'chmas mulki hisobi amaliyotini o'rganish shuni ko'rsatadiki, mazkur aktivlarni tan olish, tasniflash, baholash va moliyaviy hisobotlarda aks ettirish jarayonlarida bir qator uslubiy hamda tashkiliy muammolar mavjud. Xususan, investitsiya ko'chmas mulkini asosiy vositalardan ajratishda yagona mezonlarning

yetishmasligi, dastlabki qiymat modeli bo'yicha amortizatsiya hisobining alohida tizimlashtirilmaganligi, rekonstruksiya va joriy ta'mir xarajatlarining iqtisodiy mazmuniga ko'ra noto'g'ri guruhlanishi, shuningdek, aktivlarning daromadlilikini tezkor baholash mexanizmlarining sustligi hisob ma'lumotlarining to'liqligi va ishonchiligi salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu nuqtayi nazardan, o'tkazilgan tadqiqotlarimiz natijasida taklif etilgan ilmiy yondashuvlar investitsiya ko'chmas mulki hisobini alohida schotlar, metodik yo'riqnomalar va ichki nazorat vositalari asosida tizimlashtirishga qaratilgani bilan ahamiyatlidir.

Tahlil natijasida aniqlanishicha, investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirishda eng muhim yo'nalishlar sifatida: 0195 – "Investitsiya ko'chmas mulki" schotini joriy etish, 0295 – "Investitsiya ko'chmas mulkining amortizatsiyasi" kontr-aktiv schotidan foydalanish, rekonstruksiya va joriy ta'mir xarajatlarini ajratish bo'yicha metodik yo'riqnoma ishlab chiqish, daromadlilikni raqamli kuzatuv paneli orqali monitoring qilish, adolatli qiymat modeli uchun 8540 – "Investitsion ko'chmas mulkni qayta baholash bo'yicha rezerv" schotini qo'llash hamda moliyaviy hisobotlarda oshkor etish tartibini standartlashtirish alohida ajralib turadi. Mazkur takliflar hisobning nafaqat texnik tomonini, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilish sifatini ham yaxshilashga xizmat qiladi. Chunki investitsiya ko'chmas mulki bo'yicha shakllantiriladigan axborot nafaqat balans qiymatini, balki daromadlilik, tavakkalchilik, bozor o'zgarishi va kelgusidagi investitsion strategiyani belgilashda ham asosiy manba hisoblanadi.

Izlanishlarimiz natijasi sifatida ilgari surilgan takliflar ichida aktivlarni to'g'ri tasniflashga doir mualliflik yondashuvi alohida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Chunki ko'plab xo'jalik yurituvchi subyektlarda bino va inshootlarning bir qismi ijaraga berilib, boshqa qismi esa korxonaning o'z faoliyati uchun foydalanilganda ularni to'g'ri guruhlash masalasi murakkablashadi. Taklif etilgan maxsus yo'riqnoma bu holatda obyekt qismlarini alohida baholash imkoniyati bo'lsa, ijaraga berilgan qismini investitsiya ko'chmas mulki, korxonaga foydalanayotgan qismini esa asosiy vosita sifatida tan olishni nazarda tutadi. Bu esa aktivlarning iqtisodiy mazmuniga mos tasniflashni ta'minlab, moliyaviy hisobotlarda noto'g'ri aks ettirish xavfini kamaytiradi.

Bundan tashqari, ijaraga berilgan investitsiya ko'chmas mulkidan olinadigan daromad barqarorligi ko'p jihatdan ijarachining to'lov intizomi va moliyaviy holatiga bog'liq. Shu bois, izlanishlarda ishlab chiqilgan "To'lovga qobiliyatsizlik xavfi kartasi" amaliy nuqtayi nazardan muhim ahamiyatga ega bo'lib, u ijarachilarni saralash, ularning ishonchiligi baholash va kelgusida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan daromad yo'qotishlarini oldindan aniqlash imkonini beradi. Mazkur yondashuv investitsiya ko'chmas mulki hisobi bilan risk-menejment o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni kuchaytiradi. Xuddi shuningdek, yagona ijara shartnomasi shablonining joriy etilishi shartnomalarni rasmiylashtirishdagi tafovutlarni bartaraf etib, daromadlarni e'tirof etish va debitorlik qarzlarni nazorat qilish jarayonini soddalashtiradi.

Quyidagi jadvalda investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirishga doir asosiy takliflarning mazmuni, ularning bartaraf etadigan muammosi va kutilayotgan natijalari tizimlashtirildi (1-jadval).

1-jadval. Investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirishga doir asosiy takliflarning analitik tavsifi¹

No	Asosiy muammo	Taklif mazmuni	Hisob obyektiga ta'siri	Boshqaruv va tahlilga ta'siri
1	Investitsiya ko'chmas mulki boshqa uzoq muddatli aktivlar tarkibida "yo'qolib" ketishi	0195 – "Investitsiya ko'chmas mulki" schotini joriy etish	Investitsiya obyektlari alohida hisobga olinadi, ularning qiymati, daromadi va xarajatlari ajratib ko'rsatiladi	Rahbariyat investitsiya aktivlari ulushi va samaradorligini alohida ko'ra oladi
2	Dastlabki qiymat modeli bo'yicha eskirish summalari umumiy amortizatsiya ichida noaniqlashadi	0295 – "Investitsiya ko'chmas mulkining amortizatsiyasi" kontr-aktiv schotini joriy etish	Amortizatsiya summasi, qoldiq qiymat va eskirish dinamikasi aniq aks etadi	Har bir obyekt bo'yicha iqtisodiy samaradorlikni baholash imkoniyati kengayadi
3	Rekonstruksiya va joriy ta'mir xarajatlari noto'g'ri tasniflanishi	Xarajatlarni kapitalizatsiya qilinadigan va joriy davr xarajatlariga ajratish bo'yicha metodik yo'riqnoma	Aktiv qiymatiga qo'shiladigan xarajatlardan va davr xarajatlari aniq farqlanadi	Xarajatlarni rejalashtirilishi va amortizatsiya bazasi to'g'ri shakllanadi
4	Aktiv daromadlilik bo'yicha tezkor va tizimli ma'lumot yetishmasligi	Raqamli daromadlilik kuzatuv panelini yaratish	Ijara daromadi, sof daromad, rentabellik, o'zini oqlash muddati doimiy kuzatiladi	Past va yuqori daromadli obyektlar bo'yicha tezkor qaror qabul qilinadi

1 Jadval manbasi: muallif tomonidan ilmiy izlanishlar natijasida ilgari surilgan takliflar asosida tuzildi.

5	Adolatli qiymat o'sishining moliyaviy natijalarga noto'g'ri aralashuvi	8540 – "Qayta baholash bo'yicha rezerv" schotini joriy etish	Qayta baholashdan hosil bo'lgan qiymat o'sishi kapital tarkibida aks ettiriladi	Kapital tarkibi va qiymat o'zgarishlari tahlili aniqlashadi
6	Bozor qiymatini aniqlashda subyektivlik va kechikishlar mavjud	Har yili mustaqil baholovchi orqali qayta baholash tartibini joriy etish	Aktivlarning bozor qiymati muntazam yangilanadi	Investitsiya qarorlarida xatoliklar kamayadi
7	Tasniflashda tushunchaviy chalkashliklar mavjud	Investitsiya ko'chmas mulkining mualliflik ta'rifini va tasniflash mezonlarini joriy etish	Investitsiya maqsadidagi aktivlar boshqa aktivlardan aniq ajratiladi	Noto'g'ri guruhlash va noto'g'ri hisob yuritish xavfi kamayadi
8	Aralash foydalaniladigan binolarni to'g'ri hisobga olish qiyin	Bino qismlarini alohida baholash va tasniflash yo'riqnomasini joriy etish	Ijaraga berilgan qism va operatsion qism alohida aks ettiriladi	Aktivlardan foydalanish samaradorligi real baholanadi
9	Ijarachilar bilan bog'liq to'lov xavfi oldindan ko'rinmaydi	"To'lovga qobiliyatsizlik xavfi kartasi"ni joriy etish	Debitorlik riski va kutilayotgan daromad xavfi baholanadi	Ishonchsiz ijarachilar bo'yicha tezkor choralar ko'riladi
10	Ijara shartnomalarining turlicha rasmiylashtirilishi hisobdagi farqlarga sabab bo'ladi	Yagona ijara shartnomasi shablonini joriy etish	Daromadni tan olish, penya, xizmat ko'rsatish va majburiyatlar bir xil qayd etiladi	Filiallar va bo'linmalar o'rtasida yagona standart shakllanadi
11	Moliyaviy hisobotlarda oshkor etish darajasi yetarli emas	Investitsiya ko'chmas mulkiga oid ma'lumotlarni ochib berish bo'yicha uslubiy yo'riqnomasi	Ijara daromadi, ta'mirlash xarajatlari, baholash natijalari va risklar yoritiladi	Foydalanuvchilar uchun axborot sifati yaxshilanadi
12	Baholash modelini tanlashda izchil siyosat mavjud emas	Adolatli qiymat modeli yoki dastlabki qiymat modelini izchil qo'llash bo'yicha ichki siyosat	Baholashdagi qarama-qarshiliklar bartaraf etiladi	Uzoq muddatli taqqoslash va tahlil imkoniyati ortadi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, taklif etilgan chora-tadbirlar investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirishda o'zaro bog'liq va ketma-ket ta'sir mexanizmini hosil qiladi. Avvalo, 0195 va 0295 schotlarining joriy etilishi investitsiya ko'chmas mulkining dastlabki qiymati, amortizatsiyasi, qoldiq qiymati va daromadlilik ko'rsatkichlarini alohida qatlamda aks ettirish imkonini beradi. Bu esa aktivlarning moliyaviy hisobotdagi ko'rinishini ancha aniqlashtiradi. Ikkinchi bosqichda rekonstruksiya va joriy ta'mir xarajatlarini ajratish bo'yicha metodik yondashuv aktiv qiymatini sun'iy ravishda oshirib yoki kamaytirib yuborish holatlarini bartaraf etadi. Natijada investitsiya ko'chmas mulki bo'yicha moliyaviy natijalar, ayniqsa foyda va rentabellik ko'rsatkichlari, yanada haqqoniy shakllanadi.

Amaliy natijalar nuqtayi nazaridan, raqamli daromadlilik kuzatuv paneli va to'lovga qobiliyatsizlik xavfi kartasi joriy etilishi investitsiya ko'chmas mulki hisobini passiv qayd etish tizimidan faol boshqaruv vositasiga aylantiradi. Chunki mazkur vositalar yordamida ijradan olinayotgan daromadning barqarorligi, ijarachi ishonchliligi, aktiv rentabelligi va o'zini oqlash muddati muntazam kuzatib boriladi. Bu esa faqat hisobot tayyorlash uchun emas, balki investitsiya portfelini optimallashtirish, zararli yoki past rentabelli obyektlarni aniqlash, shuningdek, yangi investitsiya yo'nalishlarini tanlash uchun ham muhim analitik baza yaratadi. Demak, taklif etilgan yondashuvlar investitsiya ko'chmas mulki hisobi funksiyasini nazorat, tahlil va strategik boshqaruv bilan integratsiyalashgan tizimga aylantiradi.

Shuningdek, adolatli qiymat modeli bo'yicha 8540-schotning joriy qilinishi va har yillik mustaqil baholash tartibining qo'llanishi investitsiya ko'chmas mulki qiymatidagi o'zgarishlarni moliyaviy natijalardan ajratilgan holda, kapital tarkibida shaffof aks ettirish imkonini beradi. Mazkur yondashuv, bir tomondan, bozor qiymati o'zgarishlarining korxonalar aktivlari tarkibiga ta'sirini aniq ko'rsatadi, ikkinchi tomondan esa davr foydasining sun'iy tebranishlarini kamaytiradi. Natijada hisobot foydalanuvchilari uchun investitsiya ko'chmas mulkining real bozor salohiyati, daromadlilik darajasi va risklari to'g'risidagi axborot sifati oshadi. Bu esa moliyaviy hisobotlarni xalqaro standartlarga yaqinlashtirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Ilmiy izlanishimizda ilgari surilgan takliflarning yana bir muhim natijasi shundaki, ular investitsiya ko'chmas mulkini tan olish va tasniflashdagi uslubiy noaniqliklarni kamaytiradi. Mualliflik ta'rif, aralash foydalaniladigan obyektlar bo'yicha yo'riqnomasi va yagona ijara shartnomasi shabloni birgalikda qo'llanilganda, investitsiya ko'chmas mulkining tarkibi, undan olinadigan daromadlar, unga tegishli xarajatlar va u bilan bog'liq risklar

bo'yicha yaxlit axborot maydoni shakllanadi. Mazkur holat nafaqat buxgalteriya hisobi sifatini, balki ichki nazorat, audit va boshqaruv qarorlarining ishonchligini ham oshiradi. Shunday qilib, tadqiqotda taklif etilgan yondashuvlar investitsiya ko'chmas mulki hisobini tashkil etishning tashkiliy, uslubiy va axborot-boshqaruv jihatlarini kompleks takomillashtirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, investitsiya ko'chmas mulki hisobini tashkil etish va takomillashtirish xo'jalik yurituvchi subyektlarda aktivlar tarkibini to'g'ri shakllantirish, ularning daromadligini haqqoniy baholash hamda moliyaviy hisobotlarning ishonchligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, investitsiya ko'chmas mulkini boshqa uzoq muddatli aktivlardan aniq ajratish, ularning dastlabki va keyingi baholanishini tartibga solish, amortizatsiya, qayta baholash, ta'mirlash xarajatlari hamda ijara daromadlarini alohida va tizimli hisobga olish ushbu aktivlar bo'yicha axborot sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Natijada investitsiya ko'chmas mulki bo'yicha shakllanadigan hisob axborotlari nafaqat moliyaviy hisobotlarni tuzishda, balki boshqaruv qarorlarini qabul qilishda ham muhim analitik manba bo'lib xizmat qiladi.

Tadqiqot asosida investitsiya ko'chmas mulki hisobini takomillashtirish bo'yicha bir qator amaliy takliflar ishlab chiqildi. Jumladan, investitsiya ko'chmas mulkini alohida 0195-schotda hisobga olish, uning amortizatsiyasini 0295-kontr-aktiv schotida aks ettirish, adolatli qiymatdagi o'sishlarni 8540-schot orqali rezerv sifatida yuritish, rekonstruksiya va joriy ta'mir xarajatlarini iqtisodiy mazmuniga ko'ra ajratish, shuningdek, moliyaviy hisobotlarda oshkor etish tartibini uslubiy jihatdan takomillashtirish maqsadga muvofiqdir. Shu bilan birga, investitsiya ko'chmas mulkining daromadligini monitoring qilish uchun raqamli kuzatuv panelini joriy etish, ijarachilar bo'yicha "to'lovga qobiliyatsizlik xavfi kartasi"dan foydalanish va yagona ijara shartnomasi shablonini qo'llash amaliyotda aktivlardan foydalanish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kelgusida investitsiya ko'chmas mulki hisobini yanada rivojlantirish uchun ushbu yo'nalishda xalqaro standartlar asosida yagona ichki hisob siyosatini shakllantirish, investitsiya obyektlarini muntazam mustaqil baholash tizimini yo'lga qo'yish hamda aralash foydalaniladigan ko'chmas mulk obyektlarini tasniflash bo'yicha aniq metodik yondashuvlarni keng joriy etish zarur. Shuningdek, investitsiya ko'chmas mulki bilan bog'liq hisob, tahlil va nazorat jarayonlarini raqamlashtirish, moliyaviy hisobotlarda oshkor etiladigan axborotlar tarkibini kengaytirish hamda boshqaruv ehtiyojlari uchun maxsus analitik ko'rsatkichlar tizimini ishlab chiqish muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Mazkur takliflarning amaliyotga izchil tatbiq etilishi investitsiya ko'chmas mulki hisobining shaffofligi, aniqligi va boshqaruv samaradorligini yanada oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Muller, K. A., Riedl, E. J., & Sellhorn, T. (2011). Mandatory fair value accounting and information asymmetry: Evidence from the European real estate industry. *Management Science*, 57(6), 1138–1153. <https://doi.org/10.1287/mnsc.1110.1339> (Onlayn: INFORMS; Penn State profil sahifasi).
2. Quagli, A., & Avallone, F. (2010). Fair value or cost model? Drivers of choice for IAS 40 in the real estate industry. *European Accounting Review*, 19(3), 461–493. <https://doi.org/10.1080/09638180.2010.496547> (Onlayn: Taylor & Francis/IDEAS RePEc).
3. Goncharov, I., Riedl, E. J., & Sellhorn, T. (2014). Fair value and audit fees. *Review of Accounting Studies*, 19(1), 210–241. <https://doi.org/10.1007/s11142-013-9248-5> (Onlayn: Springer/IDEAS RePEc).
4. Christensen, H. B., & Nikolaev, V. V. (2013). Does fair value accounting for non-financial assets pass the market test? *Review of Accounting Studies*, 18(3), 734–775. <https://doi.org/10.1007/s11142-013-9232-0> (Onlayn: Springer/IDEAS RePEc).
5. Sundgren, S., Mäki, J., & Somoza-López, A. (2018). Analyst coverage, market liquidity and disclosure quality: A study of fair-value disclosures by European real estate companies under IAS 40 and IFRS 13. *The International Journal of Accounting*, 53(1), 54–75. <https://doi.org/10.1016/j.intacc.2018.02.003> (Onlayn: Elsevier).
6. So, S., & Smith, M. (2009). Value-relevance of presenting changes in fair value of investment properties in the income statement: Evidence from Hong Kong. *Accounting and Business Research*, 39(2), 103–118. <https://doi.org/10.1080/0014788.2009.9663352> (Onlayn: Taylor & Francis).
7. Olante, M. E., & hamkorlar. (2022). Investment property: Fair value or cost model? Recent evidence from the application of IAS 40 in Europe. *Advances in Accounting*. [https://doi.org/10.1016/S0882-6110\(21\)00056-0](https://doi.org/10.1016/S0882-6110(21)00056-0) (Onlayn: ScienceDirect sarlavha sahifasi).
8. Sellhorn, T. (2019). Fair value measurement for long-lived operating assets. *European Accounting Review*, 28(4), 573–603. <https://doi.org/10.1080/09638180.2018.1511816> (Onlayn: Taylor & Francis).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
